

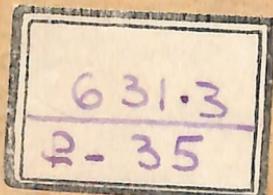
Ա.ՍԻԿ - ԱՌԺՈՂՎՈՐԱՎԻ ՅԵԽԳՐՈՎ

ար

ՔԵԹՄԵՆԸ-

ԱԴՐԲԵԶԱՆԻ
ԲԱՄԲԱԿԱՑԻՆ ԴԱՇՏԵՐԻՆ

ԳԻՒՆ 6 20 ԿՈՊ.

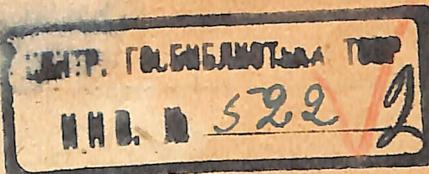

Ա Զ Ե Ր Ն Ե Շ Ր
Գ Ց ՈՒՂ Տ Ն Տ Բ Ա Ժ Ի Ն
Բ Ա Գ Ո Ւ — 1 9 3 4

631.3

8-35

04 AUG 2010

833.41(42.94)

ՔԵԹՄԵՆՆ - ԱԴՐԵԶԱՆԻ ԲԱՄԲԱԿԱՅԻՆ ԴԱՇՏԵՐԻՆ

Ադրբեյջանի կառավարությունը վորոշել է հենց այս տարի մեր կոլխոզային տնտեսության մեջ արմատացնել 100 հազար քեթմեն:

Քեթմենը մի խոշոր յերկաթե թորիս ե, վոր լայնորեն գործադրվում ե Միջին Ասիայի բոլոր բամբակային հանրապետություններում: Դա միջին ասիական բամբակագործի անփոխարինելի գործիքն ե, վոր նա գործ և ածում դաշտային բաղմազան՝ վոռոգման, կառուցողական և ճանապարհային աշխատանքների ժամանակ: Քեթմենով բամբակի համար ածուներ են շինվում ջոյացեղ կուլտուրայի գետքում, ձեռքաթորիսում և կատարվում (քաղանան և բուկը տալ) բամբակենու վեգերացիոն մշակման ժամանակ փորփում և մաքրփում ևն ջրելու առունները, շինվում են ջուրը ներս առնելու և բաց թողնելու անցքեր և ջրատար ակոսներ դաշտերը ջրելելու համար արմատախիլ են արվում թփերը և կոճղները, պահանավորփում են դաշտերը և այլն և այլն:

Ինչո՞ւ ներմենի արևատացմանը բացառիկ նշանակություն է սրբավում յեվ ինչո՞ւ անհրաժեշտ է դուրս մղել ներկայումս Ադրբեյջանում գործածվող բորչը:

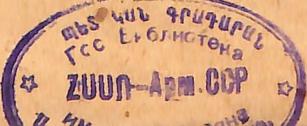
Ամենից առաջ պետք է ասել, վոր մեր թորիսերը, յեթե նույնիսկ չհամեմատենք քեթմենի հետ, ինքնըստիքյան շատ թերություններ ունեն: Մինչև այժմ բամբակի մշակման համար մենք չունենք սահմանված թորիսերի ստանդարտ ձևեր: Ադրբեյջան թորիսեր են մուծվել զանազան ձևերի, տարբեր քաշի, տարբեր կառուցվածքի. մեծ քանակությամբ թորիսներ են մուծվել վատորակ նյութից պատրաստած, որինակ փափուկ յերկաթից ու ընդհան-

Թարգմանեց՝ ՍԱՐԳԻՍ Գ.Ա.ՍՊԱՐՑԱՆ
Հայ. Խմբագրեց՝ Լ. Դ.
Մթագրիչ յեվ տեխ. Խմբագր՝ Ա. ԱՐԽԱՆ

բապիս մնապետք են և իրենց քաշով, և ձեռվ բամբակի վրա աշխատելու համար: Թորիերի կոթերը քիչ բացառությամբ տարբեր յերկարություն ունեն, ծուռ ու մուռ են՝ անհարմար են աշխատանքի համար: Այդ բոլոր թերություններն ազդում են թորխով կատարվող աշխատանքի վրա առաջին հերթին ձեռքով կատարած քաղցանի վորակի վրա:

Բայց, յերե մինչեվիսկ վերացնեմ վեր մատնանեված բոլոր թերությունները, այնուամենայնիվ լավ ըինված սովորական ձեվի բորխը հետ կմնա միջին ասիրական երթենից՝ ընորհիվ իր ավելի թերեւլ հաօք:

Վեգետացիայի ժամանակ բամբակի մշակման հիմնական խընդիրը մոլախոտերի գեմ պայքարելն ե: Իսկ մոլախոտերի հաջող ցոչնացումը հնարավոր ե միայն համեմատաբար խոր մշակման գեպքում՝ վոչ պակաս 7 սանտիմետր խորության:

Մեր թեթև թորխը թույլ ե խորանում հողի մեջ, դժվար ե նրան խրել հողի մեջ: Դրա հետևանքով մոլախոտերի արմատները կտրվում են միմիայն վերի մասից (հողի յերեսին շատ մոտիկ), ուստի և մոլախոտերը, վոր բազմանում են վերաբամատներով և արմատներից, արագորեն աճում են: Հազիվ քաղցանը կատարում և դաշտերը արտաքուստ մոլախոտերից մաքրում են, մեկ ել տեսար դաշտը ծածկվեց բույսերով, ելի նորից պիտի քաղցանել՝ բամբակի բերքը փրկելու համար: Ուստի զարմանալի չե, վոր մեզ մոտ ստիպված ենք այդքան շատ քաղցաններ անել՝ հինգ դաշտերում 4-ից վոչ պակաս, իսկ յերբեմն ել վեց և մինչեւիսկ ավելի՝ ամառային մշակման միայն մի յերեք ամսվա ընթացքում:

Բոլորովին այլ աշխատանքի արդյունք ե տալիս քեթմենը: Յեթի մեր թորխը կշտում է 400 մինչև 600 գրամ (միջին հաշվով 1—1,5 գրվ.), ապա մեզ մոտ ընդունված ձևի քեթմենները կըշտում են 2 կիլոգրամ: Զգալիորեն ծանր լինելով բորխից՝ հողի մեջ խելիս ենթանեն ավելի քիչ զանք և պահանջում: Հենց քեթմենի քաշը նպաստում է այն բանին, վոր խփելիս նա ավելի խոր ե և մոռնում, քան թե թորխը: Թորխով աշխատելիս մկանային ավելի ջանք պիտի թափել, վորապես վոր թորխը քեթմենի չափ խորը կոփենք հողի մեջ:

Քերմենն առանձնապես արծենավոր է այն դաշտերի մասկման համար, վարելի հանդիպում են վերարմատալին յեվ նյուղարմատալին շատ մոլոխուեր՝ խոզերով, հումայ, պատառով, մատի տեղ յեվ այլն:

Քեթմենն առաջին, — հեշտությամբ կտրում ե հաստ վերաբամատները. սովորական թորխով դա անել ավելի դժվար ե: Յերկրորդ՝ քեթմենի ոգնությամբ ավելի հեշտ և պոկել վերաբամատները բավականին մեծ խորությունից, վորտեղ նրանք գտնվում են: Արինակ, հումայի պիս մլասակար մոլախոտի գեմ պայքարելու համար անպայման հարկավոր ե ոգտվել քեթմեններով, քանի վոր սովորական թորխերով շատ դժվար ե այն կտրել և վերաբամատը գետնի յերեսը հանել ու հետո այրել:

Այսպիսով՝ մերմենն ամենալավ ձեռքի գործիքն է մոլախոտերի դեմ պայմարելու համար: Չուր չե, վոր ուզբեկները, վորոնք վաղուց հայանի յեն վորպես առաջնակարգ որինակելի բամբակագործ, ընդունել են քեթմեն վորպես բամբակենու վեգիտացիոն մշակման գործիք և կարողացել են բազմադարյան պրակտիկայի ընթացքում՝ մշակել քեթմենի ամենախելացի ձեւը:

Բոլոր ասածները հասկանալի յեն դարձնում, թե ինչու քեթմենի արմատացման գործին անհրաժեշտ ե բացառիկ ուշադրու-

թյուն և հոգացողություն ցույց տալ: Մեր հիմնական խնդիրն ե հաղթահարել բամբակային դաշտերի ահագին աղտոտվածությունը և բարձրացնել ձեռքի քաղահանի՝ վորպես մոլախոտերի վոչընչացման միջոցի, արդյունավետությունը: Թեթև թորխով գետնի յերեսը փորփրելով՝ այդ նպատակին մենք չենք համում: Վերաբարձրացնելով արմատները տարածող մոլախոտերը միայն վերից են կարգում թորխով և նորից արագությամբ ըուսնում են: Իսկ քեթմենը փոխարինելով թորխին ուժեղ գործիք և հանդիսանում այդ տեսակի մոլախոտերի դեմ մղվող պայքարում: Միշտ յերկու տարուց հետո, յիթե մենք միաժամանակ այլ միջոցներ ել գործադրենք՝ վոր մեր դաշտերը մոլախոտերի սերմեր չմտնեն և նրանց դեմ ակտիվ պայքար մղենք, մենք զգալիորեն կմաքրենք մեր դաշտերը բամբակինու այդ վոխերիմ թշնամիներից, վորոնք իջեցնում են նրա բերքատվությունը և բամբակագործներից պահանջում են մեծ աշխատանք ու միջոցներ գործադրել:

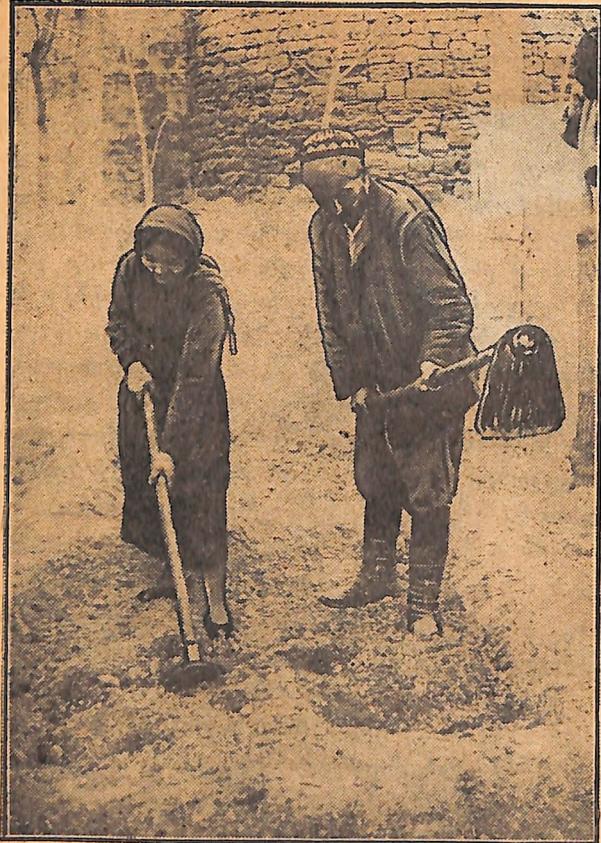
Սյովիսով՝ քեթմենի արմատացումը պետք ե համարել ԱՍԽ բամբակենու բերքատվությունը բարձրացնելու միջոցներից մեկը, մի միջոցառում, վորն ուղղակի բղխում և յերկորդ 5-ամյակի^թ խնդիրներից, վորոնք մեղնից պահանջում են աշխատանքի վորպեկի բարձրացում, բամբակենու մշակման բոլոր պրոցեսներում ագրոտեխնիկայի բարելազում:

Քեթմենը համարելով վորպես ձեռքի ամենալավ գործիք մոլախոտերի դեմ պայքարելու և հողը փխրացնելու համար բամբակենու վեգետացիոն մշակման ժամանակ, մենք դրա հետ միասին չպիտի մոռանանք, վոր բամբակի միջաշրային մշակումը պիտի կատարվի տրակտորներով և ձիու կուլտիվատորներով:

Քեթմենի կիրառումը պիտի հաօվի առնի կուլտիվացիան: Ենթմենը չափել փոխարինենք կուլտիվատորին:

Քեթմենի հիմնական դերն ե՝ գործել բամբակի շարքերում բույսերի ըների միջև և շարքերի կողքերում:

Միայն մի դեպքում՝ բամբակի առաջն քաղհանի ժամանակ մշակումն ամրողովին կատարվում և քեթմենով: Դա այն ժամանակ, յերբ բամբակային դաշտը կոպիտ և մշակված և ծածկված և կոշտերով: Միջաշրային կուլտիվատորն անցնելիս այդ կոշտե-

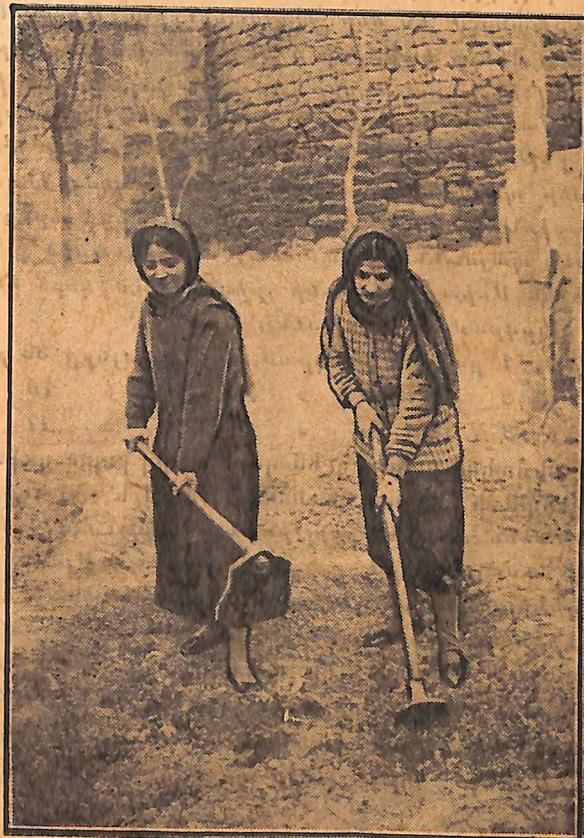
բը կարող են դես ու զեն շպիտվել և բամբակի մատղաշ, քըն-քուշ բույսերը վնասել:

Համենայն դեպս, մտցնելով քեթմենի գործածությունը չի կարելի թուլացնել պայքարը բամբակի վեգետացիոն մշակման մեքենայացման համար։ Մշակման մեքենայացումը բարձրացնում և աշխատանքի արտադրողականությունը, պակասեցնում և յուրաքանչյուր հեկտարի վրա գործադրվող բանումը, ուստի և հնարավորություն և տալիս ավելի ժամանակին կատարել բամբակենու քաղցանը և թորխումը։

Վերակռւմ մենք արգեն ասացինք, վոր եթեմեն հանդիսանում
ե „ունիվերսալ“ գործիք, այսինքն այնպիսի գործիք, վորով կա-
րելի յե կատարել հողային բազմազան աշխատանքներ:

Քեթմենը շատ հարմար և և դաշտերը ջրելիս, տալիս և ավելի արտադրողական աշխատանք, քան թե թորիսը։ Նա նմանապես լիովին փոխարինում և թիակին՝ առուները խորացնելիս և մաքրելիս, ջուրը բաց թողնող անցքերը բանտլիս և փակելիս, առուների մեջ ալյուրաթմբեր շինելիս և այլն։

Դաշտը թփերից արմատահան անելու ժամանակ նույնպիս ա-

ქხლე լավ և քեթმანը գործադրել, քանի վոր քեთმենի ուժեղ
հարվածով հեշտ և արմատները տակից կտրել, քան թե վոտքով
թիսկը սեղմէլով:

Բամբակի քաղանանի և ջրելու ժամանակ սովորելով տիրապետել քեթմեննին՝ կոլտնտեսականները և խորհանտեսությունների բանվորներն անկասկած կակսեն քեթմենը գործածել նաև ուրիշ ամեն տեսակի հողային աշխատանքներում՝ փոսեր փորեկիս, դաշտերը պլանավորելիս, ճանապարհներ շինելիս, աղյուսի համար կավ պատրաստելիս և այլն և այլն:

Խոսելով քեթմենն Ազրբեջանի բամբակային տնտեսության
մեջ արմատացնելու մասին՝ անհագեղտ եր ամենից առաջ կանգ
առնել այդ գործիքը այն տիպերի վրա, վորոնք ամենից ավելի
համապատասխանում են մեր պայմաններին։ Միշին Ասիայում
քեթմենի շատ ձևերը կան, վոր մշակվել են տարբեր շրջանների
պրակտիկայով և հպարմարացվել զանազան նպատակների։

պրագմատիկայում վորոշվել ե ամենից առաջ հրաժարվել ծա-
Հողդողկոմատում վորոշվել ե ամենից առաջ հրաժարվել ծա-
նըր տիպի քեթմեններից և կլոր ձևի քեթմեններից: Քանի, վոր
քեթմենը մեր պայմաններում հիմնականում պետք ե զործագըր:
վի վեգետացիոն մշակման համար, ընդունվեց յերեք տեսակ,
մշակված մեր պայմանների համաձայն և ամենամեծ քաշը 2 կի-
լոգրամ (միջին Ասիայի մի քանի շրջաններում դործ են ածվում
մինչև 3,7 կիլոգրամանոց քեթմեն), այսինքն՝

<i>Տեսակ</i>	<i>№ 1</i>	<i>քաշը</i>	<i>2</i>	<i>կիլոգրամ</i> ,	<i>բերնի</i>	<i>լայնութը</i>	<i>22</i>	<i>սանտ.</i>
«	<i>№ 2</i>	<i>1,8</i>	»	»	»	<i>19</i>	»	
«	<i>№ 3</i>	<i>1,5</i>	»	»	»	<i>17</i>	»	

Քոյոր յերեք տեսակները կարող են գործ ածվել բոլոր աշխատանիւններում՝ իսկ ջրադների համար հանձնարարվում ե №1 մերմենը; №2 և № 3 քեթմենն առաջին հերթին նշանակվում ե բաժմբակենու քաղաքանի համար; Թեթև քաղը հնարավորություն կտա այդ գործիքով զինելու վոչ միայն հասուն տղամարդկանց, այլ և կանանց, ծերերին ու գեռահասներին:

Յուրաքանչյուր մերմեն ունի ստանդարտ կոք: Յուրաքանչյուր
կոթի յերկարությունը պետք է սահմանվի տեղում՝ համաձայն
այն կոյտանաշականի կամ կոլտանեսուհու հասակի, վորը պիտի
սոսքածի քեթմենք: Կոթի չափը գործնականորեն վորոշվում է

Հետեւյալ կերպ. քեթմենի հետևի մասից դեպի վեր դրված կոթի վրա չափվում է 11 բոռնցք (ձեռքի թաթը բոռնցք արած) կոթի 11 բոռնցքից վերև մնացած մասը պիտի կտրել:

Ընդհամենը պատվիրված է 100,000 քեթմեն, վորից՝

№ 1 տեսակի-10,000 հատ-10%

Nº 2   «   50,000   »   50%

Nº 3   «   40,000   »   40%

Հենց վոր քեթմենները տեղերը հասնեն, պիտի բաժանվեն առանց բացառության բոլոր կոլտնտեսականներին, մոտովորապես կոլտնտեսության բամբակային տարածության համապատասխան, պահպաննելով վերև մատնանշված հարաբերականությունը, պիտի տալ նաև մենատնտեսներին՝ շրջգործձկոմի սահմանված չափով:

«Ազգային գրադարան»

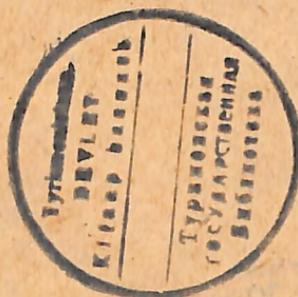
MLB291604

21c

0

16388

мт
мт

ТЕХПРОП НКЗ АССР

КЕТЬМЕНЬ—ХЛОПКОВЫМ ПОЛЯМ АЗЕРБАЙДЖАНА

АЗЕРНЕШР

СЕЛЬ-ХОЗ ОТДЕЛ

БЯКУ — 1934